

ELF – KONCEPT I PEDAGOŠKE IMPLIKACIJE

Cilj rada je da predstavi osnovne teorijske postulate koncepta engleskog jezika kao *lingua franca* (English as a *lingua franca*, ELF), varijeteta koji beleži odstupanja od standarda engleskog jezika. Na osnovu prikaza relevantnih istraživanja iz oblasti pragmatike, fonologije, leksike i gramatike, zaključujemo da ELF poseduje karakteristike neutralnog jezika pogodnog za upotrebu u interkulturalnoj komunikaciji. Uvođenje engleskog kao *lingua franca* u pedagošku praksu i jezičku obrazovnu politiku implicira promene u pristupu koji se bazira na konvencionalnom preskriptivizmu. Koncept ELF nameće kreiranje „odgovarajućih pedagogija i metodologija“ koje razvijaju „spособnosti prilagođavanja“ u jeziku i teže „pregovaranju značenja“ (*negotiation of meaning*) (Thomas 1995: 22).

Ključne reči: engleski jezik kao *lingua franca*, varijeteti engleskog jezika, odgovarajuća pedagogija, odgovarajuća metodologija, sposobnost prilagođavanja, pregovaranje značenja, nastava engleskog jezika

Uvod

Engleski jezik kao *lingua franca* (ELF) je naziv varijeteta engleskog jezika koji odstupa od standarda britanskog ili američkog engleskog. Koncept varijeteta predviđa da se ELF koristi i podučava u internacionalnom okruženju pri čemu bi glavni akteri promena u jeziku bili sami govornici kojima on nije maternji jezik. Pripisuje mu se funkcija pomoćnog, neutralnog jezika kojim se u međusobnoj komunikaciji služe govornici koji potiču iz različitih kako jezičkih tako i društveno-kulturnih zajednica. Osim toga posmatra se i kao zaseban varijetet engleskog jezika koji ima svoje osobenosti na nivou leksike, gramatike i

1 vosmjanski@yahoo.com

pragmatike u odnosu na standardne varijante engleskog jezika. U radu su predstavljena osnovna teorijska razmatranja koncepta ELF, prikaz pojedinih dosadašnjih istraživanja u ovoj oblasti, te pedagoške implikacije uvođenja ELF u jezičku obrazovnu politiku.

Terminološka razmatranja

Fenomen engleskog jezika kao *lingua franca* predmet je mnogih diskusija zbog neodređenog stava šta on zapravo jeste i kako se razlikuje od drugih varijeteta pod sličnim imenima. U osnovi varijeteta je da beleže odstupanja od standardne varijante koja podrazumeva skup pravila koja važe u određenoj društveno-kulturnoj zajednici izvornih govornika engleskog jezika (najčešće Amerikanaca ili Britanaca). Svaki varijetet ima svoju funkciju u određenom kontekstu i među određenim sagovornicima, a krajnji cilj njegove upotrebe je da se ostvari uspešna komunikacija. Termini koji se danas u literaturi upotrebljavaju kao sinonimi i odnose se na novonastalu ulogu engleskog jezika kao jezika globalne komunikacije, kao i na njegovo raslojavanje su: *English as a lingua franca*, *English as a global language*, *English as a world language*, *English as an international language* i *World English/Englishes*. Prema Firtu (Firth) (1996: 240) *lingua franca* je „jezik kontakta između osoba koji ne dele maternji jezik niti nacionalnu kulturu i za koje je engleski jezik izabrani *strani* jezik komunikacije“. U tom smislu, Dženkins (Jenkins) (2000: 11) daje prednost terminu engleski kao *lingua franca* jer smatra da:

ELF naglašava ulogu engleskog u komunikaciji između govornika kojima su maternji jezici različiti, što je primarni razlog za učene engleskog danas; sugerise ideju zajednice, a ne otuđenja; naglašava sličnosti radije nego razlike; implicira da je „mešanje“ jezika prihvatljivo... tako da nema ničeg pogrešnog u zadržavanju određenih kakarakteristika maternjeg jezika kao što je akcenat; na kraju, latinsko ime simbolično ukida posedovanje engleskog od strane izvornih govornika i daje ga svima na upotrebu (prev. autora)².

2 “ELF emphasizes the role of English in communication between speakers from different Lis, i.e. the primary reason for learning English today; it sug-

U tom slučaju, radi što boljeg razumevanja, svi su govornici (a naročito oni kojima engleski jezik nije maternji) u situaciji da u internacionalnoj komunikaciji unose promene u varijetet kojim se služe. Te promene ne odstupaju samo od standardnih varijeteta izvornih govornika, već i od varijeteta engleskog karakterističnog za region iz koga potiču. Na taj način ELF postaje pitanje sposobnosti govornika da se prilagodi sagovorniku, što iziskuje obostrani trud i napor.

Neophodno je naglasiti da koncept engleskog jezika kao globalni *lingua franca* ne podrazumeva jedan varijetet internacionalnog engleskog jezika koji je prepoznatljiv i kodifikovan. Naime, Dženkins (2006: 161) ističe da se pod njegovim konceptom podrazumeva da svako ko učestvuje u međunarodnoj komunikaciji treba da u svom jezičkom repertoaru poseduje određene jezičke forme (fonološke, leksičko-gramatičke) koje su u širokoj upotrebi i koje su razumljive za većinu govornika iz različitih jezičkih konteksta, a da se u isto vreme govornici ohrabruju da uče i koriste svoj lokalni varijetet u lokalnom komunikativnom kontekstu. Ovakav pristup Šarifijan (Sharifian) (2009: 3–4) ilustruje primerom iz Australije u kojoj se očitava sva kompleksnost „svetskih engleskih“ (*World Englishes*). Engleski jezik koji se ovde koristi je kodifikovani standard sa priznatim australijskim dijalektom i zvaničnim rečnikom. Stanovnici Australije govore lokalni engleski pod uticajem njihovih maternjih jezika, a koji predstavlja *lingua franca* u komunikaciji između Aboridžina i drugih stanovnika koji inače govore međusobno nerazumljive aboridžinske jezike. Pored toga, u Australiji se govore i drugi varijeteti poput indijskog engleskog, kineskog engleskog, malajskog engleskog. Zbog toga je za uspešnu komunikaciju u Australiji je neophodna „multidijalektalna kompetencija“ u čiji sastav ulazi „pasivna kompetencija da se razumeju svi varijeteti engleskog jezika“ (Canagarajah 2006: 233).

gests the idea of community as opposed to alienness; it emphasizes that people have something in common rather than their differences; it implies that ‘mixing’ languages is acceptable... and thus that there is nothing inherently wrong in retaining characteristics of the LI, such as accent; finally, the Latin name symbolically removes the ownership of English from the Anglos both to no one and, in effect, to everyone.“

U kom obliku i na koji način funkcioniše ELF kao autonomni varijetet pokazuju rezultati empirijskih studija u cilju njegovog lingvističkog opisa, te ćemo u delu rada koji sledi ukratko predstaviti početna relevantna istraživanja u oblasti interkulturalne pragmatike, fonologije, leksike i gramatike.

Lingvistički opis engleskog jezika kao *lingua franca*

Lingvistički opis engleskog jezika kao *lingua franca* nameće se kao neophodnost nakon postavljanja osnovnog teorijskog i konceptualnog okvira. Opis će se bazirati na empirijskim istraživanjima koje treba da pokažu kako se zapravo ELF koristi u komunikaciji. Istraživanja su na samom početku, tj. odvijaju se tek od sredine devedesetih godina dvadesetog veka. Oblasti u kojima su istraživanja ponudila relevantne zaključke i osnovu za dalji rad su interkulturalna pragmatika, fonologija, leksika i gramatika.

Istraživanja u oblasti interkulturalne pragmatike

Prvo značajno istraživanje u ovoj oblasti je sproveo Firt 1996. godine sa ciljem da se identifikuju neke od tipičnih pragmatičkih karakteristika pri ELF interakciji. Bazu podataka su predstavljali telefonski razgovori između danske međunarodne trgovačke kompanije i njihovih klijenata. Firt identifikuje kao zajednički fenomen ELF govora tzv. princip zanemarivanja ("*let it pass*"), po kome učesnici u konverzaciji odlučuju da razumevanje određenih reči ili delova rečenica nije presudno za razumevanje, te može da se preko njih pređe, tj. zanemari određeno značenje. Međutim, Firt zaključuje da to može biti i izvor nerazumevanja, jer ostaje nejasno da li su učesnici uopšte uočili problem, tj. da li su ga zanemarili namerno (Firt 1996: 241).

Lingvistkinja Julijane Huze (Juliane House) proučavala je razgovore internacionalnih studenata na Univerzitetu u Hamburgu u Nemačkoj. Uočila je da oni izostavljaju upotrebu diskursnih markera *well* i *I think*. Karakteristično za smenjivanje govornika u razgovoru (*turn-*

taking) je zapravo bilo to da studenti započinju rečenicu tako što prvo ponove prethodni sagovornikov komentar, što Huze objašnjava time da je to jedna od strategija koja pomaže studentima da lakše obrade šta im je rečeno na engleskom. Pored toga, oni na ovaj način daju znak da prihvataju i razumeju izjave sagovornika (Huze 2003: 145). Druga kakarakteristika je da koriste veznike *and* i *but* mnogo više nego uobičajene reči poput *yes*, *well* ili *I see*. Kada se govornici ne slažu uglavnom koriste direktnu negaciju ili odbijanje bez uobičajenih eufemizama (ibidem: 146).

Iako ističe da se rezultati istraživanja razlikuju u zavisnosti od zadatka istraživanja i konteksta u kojima su obavljena, Zajdlhofer (Seidlhofer) (2003: 15) pravi neke generalizacije o pragmatici engleskog kao internacionalnog jezika: nespornosti nisu česti, a kada se dogode rešavaju se promenom teme ili, što se ređe dešava, korišćenjem parafraziranja i ponavljanja, interferenca iz govornikovog prvog jezika (L1) je retka, razgovor je kooperativan i orijentisan ka postizanju konsenzusa, sagovornici su uglavnom orijentisani na sebe, proizvodeći niz paralelnih monologa, a ne dijaloga.

Istraživanja u oblasti fonologije

Nešto konkretniji doprinos je napravljen u fonologiji. Dženkins je u svojoj knjizi *The Phonology of English as an International Language* (2000) ponudila pregled karakteristika izgovora koje u empirijskim istraživanjima nisu remetile međusobno razumevanje govornika kojima engleski nije maternji jezik. Ona je sačinila „*Jenkins' Lingua Franca Core*“ koji sadrži karakteristike koje su relevantne za jednog učenika internacionalnog engleskog. Dženkins na primer smatra da su irelevantne karakteristike poput kvaliteta vokala, slabih oblika, kao i neke odlike vezanog govora poput asimilacije, akcenta, nuklearnih tonskih pravaca, vremenskog razmaka između naglašanih slogova. Međutim određene karakteristike i elementi su se pokazali značajnim za međusobno razumevanje: svi suglasnici uz izuzetak /ð/, /θ/ i tamnog l, aspiracija početnih /p/, /t/ i /k/ u reči, zbog razlikovanja od /b/, /d/, /g/, obavezan izgovor suglasnika u suglasničkim grupama ukoliko se nalaze na početku reči,

zadržavanje kontrasta između dugih i kratkih vokala i negovanje tonskog akcenta (Zajdlhofer 2003: 16–17).

Pregledom ovih karakteristika može se doneti zaključak da u potencijalnoj fonologiji internacionalnog engleskog jezika zapravo ne dolazi do realnih lingvističkih promena u engleskom jeziku. U njenom slučaju treba dati odgovor na pitanje da li govornici kojima engleski jezik nije maternji jezik koriste određene fonološke elemente u međusobno razumljivoj komunikaciji ili ne, tj. koje bismo fonološke elemente mogli da zanemarimo, a da pritom ne utičemo na razumljivost govornika. Ovo nam dokazuje i sam autorkin predlog u vezi sa budućim podučavanjem engleskog jezika, a to je da se „za većinu učenika engleskog jezika fonologija pojednostavi tako što će pažnja pedagoga biti usmerena na elemente koji su od suštinske važnosti za razumljivi izgovor“ (prev. autora)³ (prema Zajdlhofer 2003).

Istraživanja u oblasti leksike i gramatike

Za potrebe istraživanja u oblasti leksike i gramatike postoji nekoliko korpusa engleskog jezika od kojih su najobimniji:

- Bečko-oksfordski internacionalni korpus engleskog jezika (Vienna Oxford International Corpus of English (VOICE))
- Korpus engleskog jezika kao *lingua franca* u akademskom okruženju (Corpus of English as a Lingua Franca in Academic Settings (ELFA))
- Alpsko-adriatički korpus (Alpine Adriatic Corpus (AAC))
- Internacionalni korpus engleskog jezika (International Corpus of English (ICE))
- Internacionalni korpus učenika engleskog jezika i internacionalna baza govornog jezika engleskog interjezika (International Corpus of Learner English (ICLE) and Louvain International Database of Spoken English Interlanguage (LINDSEI)).

3 “... to scale down the phonological task for the majority of learners by ... focusing pedagogic attention on those items which are essential in terms of intelligible pronunciation.”

Ovi korpusi uglavnom sadrže podatke iz govornog jezika (VOICE, ELFA, ACC I LINDSEI), dok se ICLE bavi pisanim jezikom (uglavnom iz studentskih radova). Kad je reč o korpusu ICE, ispitanici potiču iz zemalja u kojima je engleski jezik jedan od zvaničnih jezika i deca ga uče od najranijih dana zvanično u sistemu obrazovanja. Sadrži podatke iz pisanog i govornog jezika (<http://ice-corpora.net/ICE/INDEX.HTM>).

Rad na Bečko-oksfordskom internacionalnom korpusu engleskog jezika (Vienna-Oxford International Corpus of English (VOICE)) pod rukovodstvom Barbare Zajdelhofer na Univerzitetu u Beču izdvaja se kao projekat koji je zadobio podršku izdavačke kuće Oxford University Press iz Oksforda, Velika Britanija. Prve napomene Barbare Zajdlhofer o konkretnim leksičkim i gramatičkim tendencijama u ELF-u na osnovu dosadašnjih istraživanja ušle su u sedmo izdanje rečnika *Oxford Advanced Learner's Dictionary* 2005. godine. Na ovaj način, afirmišu se nestandardni gramatički i leksički oblici i ulaze u sastav jednog od najreferentnijih rečnika engleskog jezika.

Na osnovu rezultata dosadašnjeg istraživanja na korpusu VOICE Dženkins (2006) navodi sledeće karakteristike kao potencijalne karakteristike internacionalnog engleskog: nema dodavanja -s u trećem licu jednine prostog sadašnjeg vremena, relativna zamenica *who* se upotrebljava i za predmete, pored zamenice *which*, izostavlja se upotreba određenog i neodređenog člana na mestima gde je upotreba obavezna u standardnoj gramatici, a dolazi do upotrebe na mestima gde nije propisano standardnom gramatikom, nediferencirana upotreba upitnih privezaka, povećanje redundance dodavanjem predloga, široka upotreba određenih glagola (do, have, make, put, take), upotreba množine imenica koje se smatraju nebrojivim kod izvornih govornika (informations, staffs, advices), upotreba klauze sa *that* umesto infinitivnih konstrukcija ("I want that we discuss about my dissertation").

Kao poseban problem za komunikaciju, Zajdlhofer (2003) do sada identifikuje „jednostranu idiomatičnost“ (*unilateral idiomacity*) pri upotrebi idioma, frazala i metafora koje su karakteristične za varijetet izvornih govornika, te ih u ELF okruženju naš sagovornik ne poznaje. Naime, korišćenje idioma van zajednica u kojima je engleski jezik maternji se često smatra neodgovarajućim, nesmotrenim i ne-

kooperativnim, te često zahteva pregovaranje značenja i parafraziranje. Kao izvor nesporazuma navode se i prototipi koji su u direktnoj vezi sa kulturom određene zajednice. Grcega (Grzege) (2005: 48) to ilustruje primerom iz perspektive američke kulture: reč fudbal je za Evropljane asocijacija za sokar, ali za Amerikance iz Severne Amerike i Australijance za američki fudbal. Primećujemo da sličan primer koji govori u prilog ovoj tezi predstavlja i reč *subway* - u Velikoj Britaniji ona se odnosi na podzemni prolaz, dok je u Severnoj Americi to podzemna železnica. Kirkpatrick (Kirkpatric) (2010: 7) navodi da reč *bush* koja u američkom/britanskom engleskom ima značenje grm/žbun, u Australiji predstavlja ruralnu sredinu.

Potencijalnu pretnju razumevanju u interkulturalnoj komunikaciji mogu predstavljati i konotativne razlike koje navodi Grcega (2004: 48) i ilustruje ih upotrebom reči *federalan* u raspravi o budućem izgledu ustava Evropske unije 2004. godine. Pridev *federalan* je imao pozitivne konotacije za određene predstavnike, recimo Nemce, međutim, ista reč je imala negativnu konotaciju za Britance. Pritom, za Francuze upotreba prideva *religiozan* nije bilo poželjno zbog njihovog tradicionalnog odvajanja svetovnog i verskog. Grcega (2004: 48) implicira da konotativne razlike nisu samo lingvističko pitanje, već konceptualne razlike koje su povezane sa ličnim istorijama različitih evropskih zemalja.

Na osnovu ovog opisa možemo da zaključimo da je, slično kao u istraživanju koje je obavila Dženkins u oblasti fonologije engleskog kao internacionalnog jezika, i u projektu VOICE pažnja istraživača okrenuta elementima koje ne remete međusobno razumevanje. Zbog toga bi se i leksičke i gramatičke odlike internacionalnog jezika temeljile na pojednostavljivanju, izbacivanju i zanemarivanju određenih karakteristika i elemenata iz standardne gramatike engleskog jezika.

Pedagoške implikacije

Nastanak varijeteta engleskog jezika kao i sva istraživanja vezana za njih imaju najveće implikacije na samu nastavu. Postavlja se pitanje koju varijaciju engleskog jezika predavati i na koji način u cilju postizanja što višeg nivoa znanja u engleskom jeziku, kao i

podizanja svesti o prirodi jezika i o samom jeziku. Na ovaj način se povezuje praktična pedagogija sa opštim pitanjima obrazovanja. Perspektiva multilingvalnosti nije u suprotnosti sa idejom da varijeteti dobiju svoje mesto u skladu sa aktuelnim tendencijama u sociolingvistici i primenjenoj lingvistici. Uprkos tome, još uvek je veoma teško dokazati da se nastava engleskog jezika odvija u duhu ELF ideologije i odrediti granicu gde konvencionalni preskriptivizam prelazi u aktuelni deskriptivizam. Sami kurikulumi treba da zadovolje kako potrebu da se razviju jezičke veštine u engleskom, tako i da promovišu učenje engleskog jezika u internacionalne svrhe. Modijano (Modiano) (2009: 59) ističe da je oko nekih stavova po pitanju buduće pedagogije postignut kompromis: cilj je i dalje postići komunikativnu kompetenciju, koja se danas naziva i interkulturalna komunikativna kompetencija, engleski jezik se više ne uči da bi se komuniciralo sa izvornim govornicima, već zbog toga što će im biti potreban u poslovne, obrazovne ili društvene svrhe, a situacije često neće uključivati izvorne govornike.

Specifični ciljevi koji motivišu učenike da uče engleski zahtevaju posebno kreiranu efikasnu pedagogiju, jer se podučavanje engleskog danas odvija u raznolikim kontekstima i na različite načine. Današnji govornici engleskog jezika su najčešće bilingvali koji koriste engleski da bi došli do ogromnog broja informacija koje su dostupne na tom jeziku. Cilj koji je svima zajednički je da budu uspešni u međunarodnoj komunikaciji pri susretu sa govornicima iz različitih zemalja, kultura i različitih maternjih jezika. Pretpostavka od koje polazi Mekei (2003: 18) je i da većina bilingvala ne teži cilju da postigne kompetenciju izvornih govornika kad su u pitanju gramatički standardi, fonologija i pragmatika. Pored toga, imajući u vidu kulturnu raznolikost podražavanje zapadnih kulturnih modela u okviru učionice i u samim nastavnim materijalima postaje suvišno i neproduktivno. Koncept „odgovarajuće metodologije“ se zalaže za pedagogiju koja će zadovoljiti i globalne i lokalne potrebe učenika, ili kako to Kramš i Salivan (Kramsch & Sullivan) (1996: 199) kažu: „pedagogija koja će na globalnom nivou biti odgovarajuća, a na lokalnom lako usvojiva“ (prev. autora)⁴.

4 “pedagogy of global appropriacy and local appropriation“

Da bismo došli do koncepta „odgovarajućeg“ u pedagogiji svakako je neophodno ispitati koncept autentičnog u okvirima engleskog jezika kao internacionalnog jezika komunikacije. Vidouson (1979: 166) kaže da autentičnost „zavisí od kongruencije između namera onoga koji govori i interpretacije onoga koji sluša, pri čemu na kongruenciju utiču konvencije koje poznaju oba učesnika u komunikaciji“ (prev. autora)⁵. Kramš i Salivan smatraju da ovo može da se primeni na nastavne materijale u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama, ali problem nastaje u ostalim delovima sveta, jer ono što se doživljava kao autentično u jednom okruženju mora da se preispita i prilagodi u nekom drugom. Autentičnost, zapravo, ne leži samo u materijalima koji se obrađuju u okviru nastave, već u samoj interakciji učesnika na nastavi koje se baziraju na širim društvenim, istorijskim i kulturnim pitanjima poput onog šta je svrha obrazovanja u tom društvu ili sama ideja uzornog građanina (Kramš i Salivan 1996: 201). Iz tih razloga, odgovarajuća pedagogija treba da predstavlja „multilingvalnu i multikulturalnu pedagošku razmenu“ (ibidem).

Kramš i Salivan su na primeru ELF časa u Vijetnamu uspešno predložile koncept „odgovarajuće pedagogije“ koja je zapravo dovoljno fleksibilna da dozvoljava učenicima da ili prihvate britanske društvene norme ili da kreiraju svoj sopstveni kontekst upotrebe shodno vrednostima iz nacionalne, profesionalno-akademske i institucionalne kulture. Ova studija slučaja iz Vijetnama je pokazala kako multikulturalnost funkcioniše na lokalnom nivou učionice. Odstupanjem od konvencionalnih pravila učenici oživljavaju lokalne obrazovne vrednosti duboko ukorenjene u tradiciji porodice, školstva i usmenom predanju. Na ovaj način je u potpunosti zadovoljena teza „globalno razmišljanje, lokalno podučavanje“ (*global thinking, local teaching*) koju je u jezičku pedagogiju uveo Berman (Berman) (1994) inspirisan političkom krilaticom „misli globalno, deluj lokalno“ (*think globally, act locally*).

Adekvatnost komunikativne metode koja poslednjih trideset i više godina predstavlja jednu od vodećih metodologija pretežno se oslanjajući na zapadnjačke komunikativne stilove se takođe dovodi

5 “authenticity depends on a congruence of the language producer’s intentions and language receiver’s interpretation, this congruence being effected through a shared knowledge of convention”

u pitanje. Za učenike u nezapadnjačkim kontekstima učenja i upotrebe jezika Holidej (1994) zagovara kreiranja lokalno „odgovarajuće metodologije“ (*appropriate methodology*).

Protivnik komunikativne metode kao sredstava monocentričnog pristupa podučavanju engleskog jezika je i Mekei (2002) koja ističe njene nedostatke. Oni se ogledaju u tome što komunikativna metoda traži od učenika da učestvuje u jezičkim aktivnostima koje mogu biti u suprotnosti sa njegovim osećajem šta je prikladno jezičko ponašanje u učionici, kao i da insistiranje na isključivoj upotrebi engleskog podriva produktivnu upotrebu maternjeg jezika u učenju stranog jezika. U slučaju samih nastavnika ova metoda marginalizuje lokalne nastavnike od kojih se traži da implementiraju metodologiju koja može biti u konfliktu sa njihovim ličnim osećajem verodostojnosti (Mekei 2002). Oslanjajući se na koncept Kramša i Salivana o „odgovarajućoj pedagogiji“, Mekei (ibidem) daje predlog za novi pristup pedagogiji nastave engleskog jezika koji će se bazirati na sledećem: treba prihvatiti da postoje različiti načini na koje dvojezični govornici koriste engleski da bi zadovoljili svoje specifične potrebe, dvojezični govornici ne treba da ostvare kompetenciju govornika kome je engleski jezik maternji, treba prihvatiti da engleski više ne pripada ni jednoj kulturi, te postoji potreba za poštovanje svih konteksta u kojima se engleski jezik uči i predaje.

Kako bismo stekli utisak kako ovakav pristup utiče na praksu, pozvaćemo se na rad japanske autorke Macude (Matsuda) (2003) koja je sprovedla istraživanje u cilju analiziranja problem učenja engleskog jezika u Japanu. Macuda je uzela u obzir nastavne ciljeve i potrebe učenika i dala predlog kako bi varijeteti svetskog engleskog jezika (*World Englishes, WEs*) mogli da se integrišu u nastavu engleskog na način koji bi bio primeren za to okruženje. Dakle, zaključci i u isto vreme predlozi su: učenike treba izlagati što češćoj interakciji sa govornicima engleskog iz različitih delova sveta, ocenjivanje znanja učenika treba da se vrši na bazi procene koliko je učenik „komunikativno efektivan“, a ne u kojoj meri tačno koristi gramatiku američkog ili britanskog engleskog, treba birati nastavne materijale koji će predstaviti i govornike iz nezapadnih okruženja i njihovu kulturu, nastavnike engleskog treba dodatno obrazovati u oblasti

WEs, treba raditi na podizanju nivoa svesti celokupne zajednice o potrebi uključivanja WEs u nastavne planove.

Primećujemo da jedino što u radu ostaje nejasno nastavnicima engleskog je u čemu se konkretno podučavanje ovih varijeteta razlikuje od podučavanja engleskog jezika i kako kreirati nastavne planove, testove i nastavne materijale u nedostatku detaljne studije jezičke varijacije i njene pragmatike.

Pored koncepta „odgovarajuće metodologije“ i „odgovarajuće pedagogije“ za pristalice višecentričnog pristupa nameće se i koncept razvijanja „sposobnosti prilagođavanja“ u jeziku (*accommodation skills*). Ovaj koncept podrazumeva da govornici internacionalnih varijeteta engleskog treba da budu u mogućnosti da prilagođavaju svoj govor sagovornicima iz različitih govornih područja (Dženkins 2006). Konkretno, ove sposobnosti bi se ogledale u tome da u komunikaciji možemo da koristimo i ekstralingvističke signale, sposobni smo da procenimo sagovornikov jezički repertoar, slušamo sa razumevanjem, umemo da skrenemo pažnju da ne razumemo sagovornika, zamolimo da se ponovi fraza ili izraz koji ne razumemo, možemo da parafraziramo rečeno, i slično (Zajdelhofer 2003).

Istraživanja u oblasti pragmatike svakako imaju implikacije za podučavanje jezika. Podvlači se da je neophodno napustiti model izvornog govornika kao pedagoški cilj. Naime, po Haus (2003: 149), novi kurikulum treba da se fokusira na potrebe učenika da ostvare uspešnu internacionalnu komunikaciju na engleskom jeziku na što veći broj tema. Iz tog razloga, Mekei (2009: 239) kaže da je neophodno razviti nekoliko veština: eksplicitna pažnja se mora posvetiti uvođenju i uvežbavanju strategija ispravljanja (*repair strategies*) poput zahteva da se nešto pojasni, ponovi ili parafrazira, kao i čekanje na sagovornikov odgovor. Zapravo, fokus je na strategijama za razvijanje mehanizama za izbegavanje prekida u komunikaciji. Zatim, treba uvesti i uvežbavati različite komentare korisne za smeñivanje sagovornika u komunikaciji (*turn-taking*), odgovore sagovornika (*back channeling*) i započinjanje razgovora. Ovo bi pomoglo da se izbegne situacija u kojoj se sagovornici drže svog plana za razgovor bez obzira na aktuelnu temu. Pored toga, treba pokloniti pažnju razvoju pregovaračkih strategija koje uključuju karakteri-

stike poput sugerisanja alternative, zalaganje za određeni pristup i traženje konsenzusa. Ovo je neophodno, kako zbog toga što pragmatika uključuje pregovaranje značenja (*negotiation of meaning*), tako i zbog toga što je ELF medijum komunikacije, a ne jezik s kojim se treba identifikovati.

U pedagogiji vezanoj za ELF, bez obzira da li je u pitanju pragmatika ili druge oblasti, insistira se na ideji da je svaka interakcija jedinstvena, kao i prilika da se pregovara značenje i identitet, te se ne može i ne treba oslanjati na norme izvornih govornika.

Zaključak

Uprkos činjenici da je fenomen raslojavanja engleskog jezika prepoznat i priznat u akademskim krugovima, u našoj sredini ELF ne dobija zasluženi značaj, te smatramo da je neophodno približiti koncept ELF i njegov mogući uticaj na nastavu engleskog jezika i formiranje jasnijih smernica u jezičkoj obrazovnoj politici u Srbiji. U radu smo predstavili osnovne teorijske postulate ELF, kao i rezultate istraživanja i promišljanja vodećih lingvista u ovoj oblasti ne bismo li predočili akademskoj javnosti neophodnost pokretanja diskusije i istraživanja na temu raslojavanja engleskog jezika, kreiranje lokalnog varijeteta i posledičnog uticaja na nastavu i pedagogiju engleskog jezika.

LITERATURA

- Berman 1994: Berman, R. (1994). Global thinking, local teaching: departments, curricula, and culture, *ADFL Bulletin*, (26) 1, 7–11.
- Canagarajah 2006: Canagarajah, A. S. (2006). Changing communicative needs, revised assessment objectives: Testing English as an international language, *Language Assessment Quarterly*, 3 (3), 229–242.
- Dženkins 2000: Jenkins, J. (2000). *The Phonology of English as an International Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Dženkins 2006: Jenkins, J. (2006). Current perspectives on teaching World Englishes and English as lingua franca, *TESOL Quarterly*, 40 (1), 157–181.

- Firth 1996: Firth, A. (1996). The discursive accomplishment of normality. On 'lingua franca' English and conversation analysis, *Journal of Pragmatics*, 26, 237–259.
- Grcega 2005: Grzeга, J. (2005). Reflections on Concepts of English for Europe British English, American English, Euro-English, Global English, *Journal for EuroLinguisti*, X, 2, 44–64.
- Huze 2003: House, J. (2003). Teaching and learning pragmatic fluency in a foreign language: The case of English as a *lingua franca*. In A. M. Flor, E. U. Juan & A. F. Guerra (eds.), *Pragmatic Competence and Foreign Language Teaching*, Castello de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I, 133–159.
- Holidej 1994: Holliday, A. (1994). *Appropriate Methodology and Social Context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kirkpatrick 2010: Kirkpatrick, A. (2010). English as an Asian lingua franca and the multilingual model of ELT, *Language Teaching*, 44 (2), 212–224.
- Kramš i Salivan 1996: Kramsch, C., Sullivan, P. (1996). Appropriate pedagogy. *ELT Journal*, 50 (3), 199–212.
- Macuda 2003: Matsuda, A. (2003). Incorporating World Englishes in teaching English as an international language. *TESOL Quarterly*, 37(4), 719–729.
- Mekei (2002): McKay, S. L. (2002). *Teaching English as an international language: Rethinking goals and perspectives*. New York: Oxford University Press.
- Mekei 2003: McKay, S. L. (2003). Toward an appropriate EIL pedagogy: Re-examing common ELT assumptions, *International Journal of Applied Linguistics*, 13(1), 1–22.
- Mekei 2009: McKay, S. L. (2009). Pragmatics and EIL Pedagogy, in: F. Sharifian (ed.), *English as an International Language*, Bristol: Multilingual Matters, 227–241.
- Modijano 2009: Modiano, M. (2009). EIL, Native-speakerism and the Failure of European ELT. In F. Sharifian (Ed.), *English as an International Language*, Bristol: Multilingual Matters, 190–205.
- Šarifijan 2009: Sharifian, F. (2009). English as an International Language. An Overview. In F. Sharifian (Ed.), *English as an International Language*, Bristol: Multilingual Matters, 1–18.
- Tomas 1995: Thomas, J. (1995). *Meaning in Interaction*. London: Longman.
- Zajdelhofer 2003: Seidlhofer, B. (2003). *A concept of international English and related issues: From "real English" to "realistic English"?* Strasbourg: Council of Europe.
- Vidouson 1979: Widdowson, H. G. (1979). *Explorations in Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.

Vera Ošmjanski

ELF: A CONCEPT AND PEDAGOGICAL IMPLICATIONS

Summary

The paper introduces theoretical considerations related to a variety of the English language, English as a *lingua franca* (ELF). Deviating from standard British or American English, ELF is supposed to assume the role of an auxiliary, neutral variety used in intercultural communication, particularly between the non-native speakers with different native languages. Starting from terminology issues, the paper shows the results of relevant empirical research and studies in pragmatics, phonology and lexico-grammar underlining the characteristics of ELF as an autonomous language variety. Introduction of English as a *lingua franca* to pedagogical practice and language education policy implies changes in approach manifested as a shift from conventional prescriptivism to descriptivism in language teaching. The paper presents the concepts of locally appropriate methodology and pedagogy in non-Western contexts of language learning and use. The overall conclusion is that these concepts imply, among other things, that non-native speakers should be encouraged to develop accommodation skills and act as agents of language change able to negotiate meaning. Moreover, native speaker English as an undisputed model and subject of study is to be replaced by the concept of English varieties, which is still in the realm of theory. The paper ends with the observation that further thinking and academic debate on the future course of language education policy in Serbia regarding the concept of ELF are necessary.

Key words: English as a *lingua franca*, English language varieties, appropriate methodology, appropriate pedagogy, accommodation skills, negotiation of meaning, English language teaching

*Примљено 5. септембра 2016. године
Прихваћено за објављивање 14. новембра 2016. године*